Eerste Kamer der Staten-Generaal

1

Vergaderjaar 2005–2006

29 743 Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het treffen van een regeling inzake het verhoor van afgeschermde getuigen en enkele andere onderwerpen (afgeschermde getuigen)

B

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR JUSTITIE[1]

Vastgesteld 11 oktober 2005

Het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel gaf de commissie aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen en het stellen van de volgende vragen.

I – Algemeen

De leden van de **CDA**-fractie hebben met belangstelling en in hoofdzaak instemming kennis genomen van dit wetsvoorstel. De leden van de **VVD**-fractie vragen zich – met anderen, zoals de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak en strafrechtgeleerden zoals Buruma, Nijboer, De Roos – af of het wetsvoorstel daadwerkelijk een nuttige bijdrage levert in de bestrijding en berechting van terroristische activiteiten en, zo ja, in welk mate. Tegelijk constateren zij dat strekking en uitstraling van het wetsvoorstel van positieve invloed is op de gerechtvaardigde behoefte van de burger aan veiligheid. Het belang daarvan kan en mag niet onderschat worden. De leden van de fractie van de **PvdA** hebben een aantal indringende vragen bij dit wetsvoorstel.

De leden van de fractie van **GroenLinks** hebben grote bezwaren tegen dit wetsvoorstel.
De fractie van **D66** heeft met belangstelling kennis genomen van dit wetsvoorstel. Zij ondersteunt in het algemeen het voornemen te komen tot een krachtige aanpak van de bestrijding van terrorisme. Hetzelfde geldt ten aanzien van de aan dit voorstel ten grondslag liggende wens de bruikbaarheid van informatie van specifieke getuigen in het strafproces te verbeteren. Deze leden realiseren zich terdege de indringendheid en complexiteit welke verbonden zijn aan de afweging van belangen van staatsveiligheid en een goede strafvordering. Zij stellen vast dat het wetsvoorstel veel discussie heeft losgemaakt in de wetenschap, in de strafrechtelijke praktijk en in de Tweede Kamer. Zij stellen evenzeer vast dat er – gelet op het verloop van die discussie – reden is op een aantal punten het debat voort te zetten. Deze leden hebben met name behoefte aan een nadere gedachtewisseling over de gevolgen van het voorstel voor de ontwikkeling van het straf(proces)recht in het algemeen en voor de positie van de verdachte in het bijzonder, alsmede over de effectiviteit van

[1] Samenstelling:
Leden: Holdijk (SGP), Wagemakers (CDA), Witteveen (PvdA), De Wolff (GL), Van de Beeten (CDA) *(voorzitter)*, Broekers-Knol (VVD), De Graaf (VVD), Kox (SP), Westerveld (PvdA), Engels (D66) en Franken (CDA).
Plv. Leden: Schuurman (CU), Pruiksma (CDA), Jurgens (PvdA), Thissen (GL), Dölle (CDA), Rosenthal (VVD), Biermans (VVD), Van Raak (SP), Tan (PvdA), Schuyer (D66) en Russell (CDA).

KST90303
ISSN 0921 - 7363
Sdu Uitgevers
's-Gravenhage 2005

het voorstel. De fractie van de **SP** signaleert dat de recente onthullingen in de Schiedamse parkmoord weer eens het grote belang aantonen dat in strafzaken zowel de rechter als de verdediging kan beschikken over al het belastende en ontlastende bewijsmateriaal. Met dit wetsvoorstel wordt, zo vreest de fractie van de **SP**, de verdediging in sommige zaken structureel op achterstand ten opzichte van het openbaar ministerie gesteld, en wordt ook de positie van de rechter-commissaris en achter hem de rechter, verzwakt. Deze leden zien die ontwikkeling met zorg onder ogen. Hoewel zij begrijpen dat er omstandigheden zijn waarin het gebruiken van afgeschermde getuigen de enige manier is om een zaak met succes voor de rechter te brengen, vinden zij dat dit wetsvoorstel onvoldoende waarborgen biedt om de negatieve effecten van het afschermen van getuigen te compenseren.

II – Grondwettigheid, nut en noodzaak van het wetsvoorstel

Waarom nu?

De AIVD en haar voorganger de BVD bestaan samen al zestig jaar. Het is opmerkelijk, zo menen de leden behorende tot de **PvdA**-fractie, dat pas nu de behoefte ontstaat om de ambtsberichten van de AIVD een zodanige status te geven dat zij een rol kunnen spelen bij de bewijsvoering in een strafproces. Tijdens de periode van de Koude Oorlog, met name de eerste jaren na de communistische machtsovername in Tsjecho-Slowakije in 1948, werd gevreesd voor mogelijke door Sowjet-Rusland geïnspireerde acties van de CPN en haar sympathisanten. In de jaren zeventig speelden acties van groepen, o.m. de z.g. «autonomen», die de democratische rechtsstaat afwezen en zich verwant voelden aan de Rote Armee Fraktion in Duitsland en de Rode Brigades in Italië. Daarnaast pleegden groepen Molukkers gewelddadige acties (gijzelingen) om aan hun eisen kracht bij te zetten. Voorts bleken groepen die op zeiden te komen voor dierenrechten, c.q. het milieu niet terug te schrikken voor gewelddadige acties. Geen van deze ontwikkelingen brachten de toenmalige regeringen er toe om voor te stellen de berichten van de AIVD een rol te laten spelen bij de strafvordering.
Kan de regering, zo vroegen deze leden, aangeven waarin de huidige bedreigingen van de democratische rechtsorde kwalitatief en kwantitatief zodanig verschillen van bovengenoemde bedreigingen dat thans wel aanleiding bestaat om maatregelen voor te stellen die destijds – toen de maatschappelijke spanningen als gevolg van deze acties veelal niet geringer waren dan nu het geval is – niet aan de orde waren?

Grondwettigheid

De leden van de **PvdA**-fractie wijzen er op dat de rechten van de burgers in een democratische rechtsorde, weliswaar ad hoc en voor beperkte tijd, uitzondering kunnen lijden in een acute noodtoestand. Maar die situatie is niet aan de orde. Die grondrechten kunnen daarnaast worden beperkt in de in art. 103 Grondwet (en de daarin voorziene wetten) geregelde uitzonderingstoestanden. Ons rechtssysteem onderscheidt dus uitdrukkelijk tussen aan de ene kant de normaal geldende democratische rechtsorde en aan de andere kant bijzondere situaties waarvoor wettelijke procedures bestaan.
Wat dit voorstel lijkt te introduceren is een schemertoestand tussen deze beide situaties in, waarvan de grondwettigheid voorshands – naar het deze leden voorkomt – twijfelachtig lijkt. Het voorbeeld is terzake gegeven door president Bush van de Verenigde Staten, die op grond van een door hem verklaarde «war on terrorism» meent dat zijn land niet gehouden is om elementaire rechtsbeginselen als de habeas corpus (het recht om niet gevangen te worden gezet anders dan op grond van een rechterlijk

oordeel) na te leven. Het meeste extreme voorbeeld is de schepping van een nieuwe categorie van «vijandige strijders» (enemy combatants) waarop niet de regels van het commune recht maar het oorlogsrecht van toepassing zouden zijn (m.n. de gevangenen van Guantanamo Bay), ook al is er geen sprake van een oorlogstoestand. De z.g. Patriot Act, ingevoerd na de gruwelijke aanslagen van 11 september 2001, is ook een gevolg van deze opvatting.
Het komt de leden behorende tot de PvdA-fractie voor dat Nederland dit voorbeeld niet behoort volgen. Nu de afgelopen zestig jaar, waarin ernstige bedreigingen van de democratische rechtsorde van ons land zich voordeden, niet nodig werd geacht om een wetsvoorstel als het onderhavige in te dienen, doet het thans indienen daarvan voorkomen dat de regering meedoet in de door president Bush en de zijnen geschapen fictieve «oorlog» tegen terrorisme. Het gevolg daarvan is het overschrijden van de grens tussen de normale waarborgen eigen aan onze strafvordering en de uitzonderingstoestand die de Grondwet wel kent, maar waarop de regering in de gegeven situatie geen beroep kan doen.

Vereningbaarheid met artikel 6 EVRM

De Nederlandse Orde van Advocaten – die aanvaarding van het wetsvoorstel ontraadt – betoogt, zo stellen de leden behorende tot de **PvdA**-fractie, in zijn brief van 28 juni 2004 dat aan het «onmiddellijkheidsbeginsel» (t.w. dat de zittingsrechter oordeelt op grond van hetgeen ter zitting tegenover hem naar voren is gebracht) reeds afbreuk is gedaan, doordat aanvaard is geworden dat het proces-verbaal van de rechter-commissaris deze rol kan vervullen. «Het accent van de bewijsvergaring verschoof, met inachtneming van art. 301 Sv, van het eindonderzoek naar het voorbereidend onderzoek», zo concludeert de Orde. Het horen van anonieme («bedreigde») getuigen in het voorbereidend onderzoek moest na rechtspraak van het EHRM (m.n. Kostovski, 1989) nader wettelijk worden geregeld in de artikelen 226a-f. Artikelen die in het wetsvoorstel worden uitgebreid met de artikelen 226g-m inzake de afgeschermde getuige.
Central staat hier art.6, lid 3 EVRM, dat onder d) de verdachte het recht geeft om «de getuigen à charge te ondervragen of te doen ondervragen...». Is de getuige afgeschermd dan ontbreekt de mogelijkheid voor de verdediging om hem te ondervragen. Dit zou enigszins kunnen worden gecompenseerd door de rechter-commissaris *sua sponte* kritische vragen stelt, maar de AIVD kan beslissen dat de antwoorden niet in het proces-verbaal van de rechter-commissaris mogen worden opgenomen (hetgeen in strijd is met het beginsel van «interne openbaarheid»).
Het is duidelijk dat de rechten van de verdediging om de betrouwbaarheid van getuigen en van hun verklaring te toetsen hierdoor ernstig afbreuk wordt gedaan. De regering stelt dat deze inperking van art.6 EVRM wordt gecompenseerd door het feit dat art.344a Sv eist dat een bewezenverklaring tevens «in belangrijke mate steun vindt in ander bewijsmateriaal». Waaruit, zo vroegen de leden van de PvdA-fractie, leidt de regering af dat de beperking die zij voorstelt op het grondrecht van art. 6, lid 3 EVRM op grond van de tekst van dat verdrag, en van de jurisprudentie van het Europese Hof daarover, toelaatbaar is? Wettelijke beperking van grondrechten is – voorzover deze is toegelaten – in ieder geval zelf onderworpen aan een aantal wezenlijke beperkende voorwaarden. De leden behorende tot de PvdA-fractie vroegen de regering om, systematischer dan zij deed – onder meer op pagina's 7/8 en 11/12 van de memorie van toelichting – die afzonderlijke voorwaarden voor beperking van het grondrecht van art.6 lid 3 EVRM te noemen, om deze vervolgens toe te passen op de procedures voorgesteld in het wetsvoorstel. Die systema-

tische toetsing, zo nemen deze leden, zou tevens de jurisprudentie van het EHRM terzake moeten omvatten.
Bij de leden van de **D66**-fractie bestaat nog steeds een grote aarzeling ten aanzien van de vraag in hoeverre niet een te grote inbreuk wordt gemaakt op de rechten en waarborgen voor de verdachte. Tegen beslissingen van de rechter-commissaris een veiligheidsambtenaar als afgeschermde getuige te ondervragen is geen beroep mogelijk en bovendien beslist de afgeschermde getuige uiteindelijk zelf of zijn in een proces-verbaal vastgelegde verklaring aan het dossier wordt toegevoegd. Met de enkele verwijzing naar het belang van de staatsveiligheid kan deze inbreuk op de rechten van de verdachte moeilijk worden gerechtvaardigd. Bij de in het voorstel opgenomen compenserende waarborgen kan men zich eveneens afvragen in hoeverre daarmee volledig recht wordt gedaan aan de in artikel 6 EVRM en de in de Raad van Europa in 2002 vastgestelde Guidelines on human rights and the fight against terrorism opgenomen strafprocessuele grondbeginselen. Is er nog wel sprake van een serieuze rechtmatigheidstoets, nu de zittingsrechter op dit punt slechts een gemarginaliseerde rol heeft? Deze leden vragen de regering nog eens precies aan te geven waarom zij vindt dat aan dit wetsvoorstel een evenwichtige en evenredige afweging van het belang van de staatsveiligheid en dat van een eerlijk proces ten grondslag ligt. Zij vragen tevens daarbij aan te geven in hoeverre deze belangenafweging in het geval van terrorismebestrijding een andere zou moeten zijn dan bij andere vormen van criminaliteit.
Ook de leden van de **SP**-fractie werpen de vraag op in hoeverre het wetsvoorstel zich verdraagt met art. 6 van het EVRM inzake het recht op een eerlijk proces, ook voor de verdachte.
Het komt de SP-fractie voor dat de positie van de verdediging onvoldoende geregeld is in dit voorstel. Voor zover wij kunnen zien, kan de verdediging alleen achteraf vragen stellen. De verdediging heeft geen controle op wat er aan de getuige wordt gevraagd en evenmin op de antwoorden. De verdediging weet niet of en zo ja, op welke wijze er met de ingediende vragen aan de afgeschermde getuige omgegaan wordt. Vindt de minister dat een dergelijke op achterstandstelling van de verdediging aanvaardbaar is?
Deelt de minister de opvatting van de SP-fractie dat het recht op ondervragen van getuigen weliswaar geen absoluut recht is maar als zodanig toch dient te worden erkend en voor zover er sprake is van belemmeringen, daar deugdelijke compensatie voor gegeven dient te worden?
Is de minister van mening dat de geboden compensatie (het horen niet van de afgeschermde getuige maar van een AIVD-getuige die niet de zegsman zelf hoeft te zijn) zich verdraagt met het recht van de verdediging van de verdachte om getuigen te horen?

Nut en noodzaak

Bovenstaande opmerkingen willen een nog diepere, constitutionele, beweegredenen toevoegen aan de kritische vragen opgeworpen aan de Overzijde over de noodzaak van het indienen van het voorliggende wetsvoorstel. Daartoe uitgelokt wist de regering, zo merken de leden behorende tot de **PvdA**-fractie op, tijdens de behandeling in de Tweede Kamer geen duidelijke voorbeelden te noemen van situaties waarin een kennelijke behoefte werd gevoeld aan de nieuwe procedures en bevoegdheden vervat in het wetsvoorstel[1]. De minister beriep zich telkens op de noodzaak om die situaties niet concreet aan te geven omdat, door het noemen van zulke voorbeelden, het functioneren van de AIVD en dus de staatsveiligheid gevaar zou lopen. Hij durft zich zelfs niet in puur hypothetische voorbeelden te begeven.

[1] Zie Handelingen TK 18 mei 2005, p. 81–4868/9.

Wat is dan wel de meerwaarde van het voorstel, zo vragen de leden van de **PvdA**-fractie? Waarom kunnen wij niet, zoals vooraanstaande rechtsgeleerden betogen, met het bestaande strafvorderlijke instrumentarium volstaan? Zo behoren bij voorbeeld het deelnemen aan een criminele organisatie (art.140 WvS) alsmede strafbare voorbereiding (art.46 WvS) al daartoe.

Bij inbreuk op een grondrecht als dat op een eerlijk proces moet volgende de leden van de **VVD**-fractie o.m. worden aangetoond dat die inbreuk noodzakelijk is in een democratische samenleving. Hoe weegt de regering het argument van de Raad voor de Rechtspraak dat de toegevoegde waarde voor de bestrijding van terroristische activiteiten, gezien het bestaande strafvorderlijk arsenaal, te gering is om de inbreuk te rechtvaardigen? Waarin is het wetsvoorstel meer dan symboolwetgeving, nu rechters bij de toepassing daarvan in een moeilijke positie worden geplaatst[1]?

Ook de leden van de fractie van **GroenLinks** menen dat de mogelijkheid om AIVD-medewerkers in het kader van de regeling van de bedreigde getuige te horen al in voldoende mate tegemoet komt aan de doelen die de regering met dit wetsvoorstel beoogt te dienen en horen graag de reactie van de regering op die stelling. Zij vragen de regering bij de beantwoording van die vraag tevens in te gaan op het tussenvonnis van 20 juli 2005 van de Rechtbank Alkmaar (AT9742), waarin een vordering van het openbaar ministerie tot het beperkt horen van AIVD-medewerkers werd toegewezen.

Terughoudendheid informatieverschaffing

Wat betreft de instrumentaliteit van het voorstel viel het de leden van de **D66**-fractie op dat er van verschillende zijden tamelijk grote vraagtekens worden gezet bij de effectiviteit van de voorgestelde maatregel. De beoogde informanten zouden zich in de praktijk dermate terughoudend opstellen dat van enige toegevoegde waarde van informatie ter bestrijding van het terrorisme nauwelijks gesproken zou kunnen worden. Ervaringen met de in 1994 ingevoerde Wet bedreigde getuige zouden uitwijzen dat de voor handen zijnde informatie om redenen van persoonlijke veiligheid zodanig gefilterd wordt opgeschreven dat deze voor de bewijsvoering nauwelijks betekenis hebben.
Meer in het algemeen leven bij deze leden nog zorgen over de verdere ontwikkeling van het straf(proces)recht. Zij vragen de regering nog eens te beargumenteren waarom in het kader van de bestrijding van het terrorisme het commune strafrecht niet zou voldoen en om die reden noodmaatregelen nodig zouden zijn.
De leden van de **PvdA**-fractie voorzien dat – door het overschrijden van de grens tussen AIVD-activiteiten en strafvordering door de AIVD in strafvordering te betrekken – de AIVD terughoudender zal worden in haar ambtsberichten. Dit is van verschillende zijden betoogd. De weerlegging van de minister dat de AIVD zelf de regie in handen houdt lijkt geen sterke. Want dit versterkt juist weer de indruk dat de rol van de rechtercommissaris op dit punt zwak is. Kan de regering een sterker argument noemen dat zal kunnen voorkomen dat de AIVD terughoudender wordt?
In het wetsvoorstel speelt het begrip «het belang van de staatsveiligheid» een cruciale rol. In de memorie van toelichting wordt op pagina 5 gesproken over de verhouding tussen de veiligheids- en inlichtingendiensten enerzijds en de opsporingsinstanties anderzijds. Opgemerkt wordt, dat de eerstgenoemde diensten informatie over strafbare feiten en verdenking daarvan aan politie en Justitie melden, zodra het belang van de staatsveiligheid dat toestaat. In zoverre vergemakkelijkt de onderhavige regeling die informatieverstrekking, omdat rekening wordt

[1] Zie o.m. Corstens in NJB 2005 nr. 6.

gehouden met het belang van de staatsveiligheid. De vraag is, zo stellen de leden van de **CDA**-fractie, of informatie terzake van terroristische misdrijven niet altijd intrinsiek vereist dat deze aan politie en Justitie wordt gemeld, juist vanwege de definitie van terroristisch oogmerk als vermeld in het Wetboek van Strafrecht. Men zou kunnen betogen, dat voorkomen van een terroristisch misdrijf of de berechting daarvan zo belangrijk is, dat voor terughoudendheid bij de inlichtingen- en veiligheidsdiensten geen plaats is. Zie in dit verband ook de opmerkingen van het College van Procureurs-generaal over het begrip staatsveiligheid in hun brief van 30 juni 2004. Hoe oordeelt de minister hierover?

III – Reikwijdte wetsvoorstel: toepassing bij «terrorisme»

De leden van de CDA-fractie willen ook de reikwijdte van het wetsvoorstel aan de orde stellen. De minister heeft betoogd (o.a. in de nota naar aanleiding van het verslag, pag. 16), dat toepassing buiten het terrein van het terrorisme niet voor de hand ligt. Blijkens allerlei publicaties over het verschijnsel terrorisme is echter met name het internationale terrorisme nauw verweven met georganiseerde criminaliteit op het vlak van verdovende middelen en wapenhandel, mede ter financiering van terroristische organisaties. In dat licht bezien is de vraag of hier wel zulke scherpe grenzen te trekken vallen. In feite zegt de minister dit laatste ook wel, maar dan om er aan toe te voegen dat toepassing van die regeling toch alleen bij terrorisme te verwachten valt. De leden hier aan het woord vonden dit niet overtuigend. Zij zouden een nadere uiteenzetting van de minister op prijs stellen over het risico dat deze regeling van de afgeschermde getuige langs indirecte weg een rol zal gaan spelen bij slechts zijdelings met terrorisme verband houdende zaken. Met name zouden zij graag vernemen of de minister het uitsluit, dat een verdachte wordt vervolgd voor een ernstig misdrijf, mede op basis van bewijs dat is verkregen met behulp van deze regeling, zonder dat hem tevens een terroristisch misdrijf ten laste is gelegd.

Ook zijn de leden van de **PvdA**-fractie beducht voor het risico dat het strafrecht als geheel steeds verder in de sleutel van de specifieke bestrijding van het terrorisme komt te staan. Het blijft de vraag of dat nu echt de veiligheid vergroot en of dat allemaal spoort met het rechtstatelijk en democratisch geïnspireerde rechtsbewustzijn.

IV – Beginselen van het Nederlands strafprocesrecht

Beschikbaarheid van informatie die voor de verdachte ontlastend is

De meest principiële vraag – zo stellen de leden van de **CDA**-fractie – betreft de situatie, dat tijdens het verhoor door de rechter-commissaris buiten tegenwoordigheid van de officier van justitie, de verdachte en diens raadsman ontlastende informatie wordt verstrekt. In dat geval kan de rechter-commissaris op grond van artikel 226j, tweede lid, niettemin tot het oordeel komen dat de verklaring van de getuige op dit punt strijdig is met een zwaarwegend belang van de getuige of een ander, dan wel het belang van de staatsveiligheid en moet hij besluiten die informatie niet in het proces-verbaal op te nemen. Ook indien de rechter-commissaris niet tot dat oordeel komt, kan de getuige op grond van artikel 226j, derde lid, instemming met verstrekking van het proces-verbaal aan openbaar ministerie en verdachte onthouden, indien het belang van de staatsveiligheid dat naar zijn oordeel vereist. Dat oordeel van de getuige kan enerzijds zien op juist die specifiek ontlastende informatie, maar anderzijds ook op onderdelen die geen verband hebben met die ontlastende informatie. Nu zou men het standpunt kunnen innemen, dat die ontlastende informatie ook niet aan de verdachte, c.q. diens raadsman en de

rechter bekend zou zijn geworden, indien de strikte scheiding tussen opsporing en informatievergaring ten behoeve van de staatsveiligheid wordt gehandhaafd. Indien echter eenmaal informatie die ontlastend is voor de verdachte in het opsporingsonderzoek of gerechtelijk vooronderzoek is gebleken, rijst de vraag of het moreel en ook juridisch verdedigbaar is die informatie aan verdachte en rechter te onthouden, ook al wordt die informatie evenzeer aan het openbaar ministerie onthouden. Gaarne zouden deze leden van de minister een reactie op de geschetste problematiek ontvangen.
Zowel de leden van de **VVD**-fractie als de leden van de **SP**-fractie refereren aan de Schiedamse parkmoord-zaak ter adstructie van de noodzaak dat alle in een strafprocedure relevante informatie, zowel het belastende als ontlastende bewijsmateriaal, aan alle betrokken partijen (verdediging, openbaar ministerie, rechter) ter beschikking dient te staan. Hoe beoordeelt de minister in dat licht het thans voorliggende wetsvoorstel, zo vraagt de **VVD**-fractie?

Materiële waarheidsvinding

De Raad voor de Rechtspraak – die ernstig twijfelt aan de toegevoegde waarde van het voorstel en daarom mede de toelaatbaarheid van deze inperking van art.6 EVRM bestrijdt – noemt in zijn brief van 22 november 2004 behalve de beginselen van onmiddellijkheid en van interne openbaarheid ook nog het beginsel van «materiele waarheidsvinding», nu de mogelijkheid van de rechter om bronnen zelf te toetsen in het geval van de afgeschermde getuige ontbreekt.
Het standpunt van de regering, waarin zij het gebrek aan toetsbaarheid van verklaringen van een afgeschermde getuige gecompenseerd acht door art.344a Sv («in belangrijke mate steun in ander bewijsmateriaal») komt er, zo betogen de leden behorende tot de **PvdA**-fractie op neer dat de rechter alleen dit ondersteunende ander bewijsmateriaal kan toetsen. Wat betekent dit, zo vragen deze leden, voor de waarheidsvinding? Heeft dit niet tot gevolg dat een oordeel kan worden gegrond op een enkel ondersteunend stuk bewijs, omdat de bronnen en de verklaring van de afgeschermde getuige niet toetsbaar zijn? Acht de regering dit in overeenstemming met het beginsel van een eerlijk proces?
In dit verband viel deze leden de volgende uitspraak van de minister op: «Met deze methode kan via de rechter-commissaris worden geconstateerd dat de informatie vaan de AIVD – over de vraag of de verdachte al of niet op een bepaalde plek aanwezig was – betrouwbaarder is dan de enkele ontkenning van de betrokkene» (Handelingen TK 18 mei 2005, p. 81–4869). Waarom, zo vroegen deze leden, is de niet door de verdediging toetsbare bewering van de AIVD van zwaarder gewicht dan de verklaring van de verdachte? Juist bij ondervraging van de getuige kan immers bij voorbeeld blijken dat de verdachte niet op die plek op die tijd aanwezig kan zijn geweest, dan wel dat de getuige zich in de identiteit van de verdachte heeft vergist.
Verder verontrust het de leden van de **GroenLinks**-fractie dat de getuige in de nu voorgestelde regeling uiteindelijk zelf kan beslissen of zijn verklaring wel of niet aan het dossier wordt toegevoegd. Kenmerkend voor het strafproces is immers dat waarheidsvinding plaatsvindt door een onafhankelijke rechter. Dat betekent dat het de rechter is die bepaalt welke informatie dienstig is voor de beoordeling van de zaak. Het voorstel maakt opdat beginsel een inbreuk, zonder dat de noodzaak van een vetorecht voor AIVD-medewerkers door de regering is aangetoond.
De leden van de **SP**-fractie willen graag vernemen of het werkelijk zo is dat de getuige zelf bepaalt of en zo ja in welke mate zijn verklaring in het proces-verbaal wordt opgenomen en vervolgens in het dossier, dat uiteindelijk aan de rechter wordt voorgelegd?

Rechtmatigheid bewijs, controleerbaarheid

De leden van de **CDA**-fractie wezen voorts op het advies van de Nederlandse Orde van Advocaten. Daarin wordt gewezen op de mogelijkheid dat een en dezelfde AIVD-medewerker in de loop van een onderzoek twee of meer keer zou worden gehoord als afgeschermde, anonieme getuige. Alhoewel concentratie bij de Rotterdamse rechtbank plaats vindt, valt niet uit te sluiten dat voor de rechter-commissaris niet kenbaar is dat het dezelfde persoon betreft. Gelet op het belang daarvan voor de bewijslevering, c.q. bewijs waardering lijkt het wetsvoorstel een voorziening terzake te ontberen. Gaarne ontvingen de leden van de **CDA**-fractie een reactie op dit punt.

De leden van de fractie van **GroenLinks** spreken de verwachting uit dat het, noch voor de rechter(-commissaris), laat staan voor de verdediging mogelijk zal zijn de rechtmatigheid van het bewijs dat in het kader van deze regeling wordt geleverd te toetsen. Dat klemt te meer waar de AIVD niet gebonden is aan de regels met betrekking tot het gebruik van opsporingsmiddelen waar politie en justitie aan gebonden zijn. Kan de regering hierop een reactie geven?
De AIVD is geen justitiële opsporingsdienst, maar een informatieverzameldienst. Zij heeft zodoende verdergaande bevoegdheden dan de politie. Wat zal de invloed zijn van het feit dat de AIVD-informatie gebruikt wordt voor de justitiële bewijsvoering, zo vragen de leden van de **VVD**-fractie? Zal de politie bijvoorbeeld aan de AIVD vragen opsporingshandelingen te verrichten die zij zelf niet mag doen? Zal de AIVD een ambtsbericht niet meer doorgeven aan justitie omdat de dienst dan gevraagd kan worden naar aanleiding van het ambtsbericht verdere informatie ten behoeve van de opsporing te verschaffen? Zal de AIVD terughoudender te werk gaan om ervoor te zorgen dat de informatie die de dienst verzamelt niet als onrechtmatig bewijs kan worden gekwalificeerd?
Is het zo, vragen de leden van de **SP**-fractie, dat de rechter-commissaris niet in alle gevallen de identiteit van de getuigen zal kunnen vaststellen en verdraagt zich dat met daarover heersende opvattingen?
De Rechter Commissaris zal als *unus* zeer belangrijke en politiek gevoelige beslissingen moeten nemen. Hij heeft geen raadkamergeheim om zich achter te verschuilen, terwijl hij tegelijkertijd door de geheimzinnigheid die het proces-verbaal omgeeft niet door de officier van justitie en de verdediging gecontroleerd kan worden. Mogelijk zal dit ertoe leiden dat de rechter-commissaris, die voor zijn verdere carrière mede afhankelijk is van het openbaar ministerie en de rechtbankleiding, de door dezen gewenste beslissing zal nemen. De leden van de **VVD**-fractie vragen dan ook of het niet beter is – in de literatuur wordt daarvoor gepleit – om deze bewijsbeslissingen aan een meervoudige kamer voor te leggen in plaats van aan de rechter-commissaris als *unus*?

V – enkele andere vragen

Benutting «oude» AIVD-informatie na vervallen verjaring

CDA In het wetsvoorstel speelt het begrip «het belang van de staatsveiligheid» een cruciale rol. In de memorie van toelichting wordt dit op pagina 3 nader toegelicht. Met dit begrip wordt gedoeld op «situaties waarin sprake is of is geweest van werkzaamheden in het kader van de taakuitvoering van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, zoals beschreven in artikel 6 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002.» De eerste vraag van de leden van de CDA-fractie hierbij betreft de reikwijdte in de tijd. Mede gezien de afschaffing van verjaring bij zeer ernstige delicten kan het voorkomen, dat informatie van de veiligheidsdiensten van jaren her een rol kan spelen en daartoe een

beroep kan worden gedaan op de onderhavige regeling. Hoe oordeelt de minister hierover?

Toetsing of informatie daadwerkelijk vergaard is ter uitvoering art. 6 WIV 2002

De memorie van toelichting verwijst voor de nadere omschrijving van de werkzaamheden van inlichtingen- en veiligheidsdiensten naar de jaarverslagen van de betrokken diensten. De vraag is echter, menen de leden van de **CDA**-fractie, hoe een rechter-commissaris het beroep op de onderhavige regeling moet beoordelen, indien het een nieuw veld betreft dat nog niet in een jaarverslag nader is omschreven. In het algemeen: hoe moet de rechter-commissaris beoordelen of sprake is van informatie vergaard tijdens werkzaamheden ter uitvoering van artikel 6 WIV 2002? Moet hij afgaan op de verklaring van de te horen ambtenaar? Is hij bevoegd zelfstandig daaromtrent navraag te doen bij de betrokken dienst?

Zwaarwegend belang getuige

Een meer specifieke vraag van de **CDA**-fractie betreft de onderscheiding tussen het zwaarwegende belang van de getuige of een ander persoon enerzijds en het belang van de staatsveiligheid anderzijds. Is bij een afgeschermde getuige de situatie denkbaar, dat er geen sprake is van het belang van de staatsveiligheid, maar toch een zwaarwegend belang van de getuige toepassing van deze regeling vergt? Zo ja, kan de minister daarvan voorbeelden geven?

Horizonbepaling

De leden behorende tot de **PvdA**-fractie zouden hun twijfels wellicht hebben kunnen overwinnen als de regering een horizon-bepaling zou hebben toegevoegd, waardoor de tijdelijkheid van deze exceptionele procedures zou zijn benadrukt en de gelegenheid voor de Kamers zou hebben bestaan om – aan de hand van de praktijk in de komende jaren – opnieuw te overwegen of de thans voorgestelde maatregelen noodzakelijk zijn.
Deze leden begrepen dan ook niet waarom regering en kamermeerderheid aan de Overzijde het amendement-Van der Laan (D66) c.s., dat vroeg om beperking van de werkingsduur van de onderhavige wet tot vijf jaar, niet hebben gesteund. Bij een constitutioneel gezien zo gevoelige materie had respect voor een zeer grote minderheid in de Tweede Kamer voorop moeten staan. De toezegging tot evaluatie na vier jaar, door de minister in het debat op 27 april gedaan, is naar de mening van deze leden in deze kwestie ontoereikend. Dat is immers niet meer dan normaal beleid bij invoering van nieuwe wetgeving.
Ook de leden van de **D66**-fractie vroegen zich af of aan dergelijke noodmaatregelen niet een tijdelijk karakter zou moeten worden toegekend.

Vergelijking EU-lidstaten

In de nota naar aanleiding van het verslag kon de minister nog geen antwoord geven op de vraag hoe deze materie in andere EU-lidstaten is geregeld. Kan de minister dat inmiddels wel, zo vragen de leden van de **CDA**-fractie? Kan de minister nog nader ingaan op de vraag hoe een en

ander in Angelsaksische landen met hun nadruk op het onmiddellijkheidsbeginsel is geregeld?

De voorzitter van de commissie,
Van de Beeten

De wnd.griffier van de commissie,
Van Dooren